

זכרון-העבר ואל ההתרחשות כהווה גם יחד. רפאל הרוקד עם ספר-החורה שכתב לזכר נשמת אשתו מזמה, שהוא עריין שריר באותו ריקוד של ימי ילדותו, אלא שהפעם מתחלפת מרים החינוקת במרים הכלה הלוכשה בשמלת-חופתה הלבנה.

קריאה חוזרת של תיאור המעמד בנוסח "לזו" מדגישה את איכויותיה המיוחדות של ההרחבה, שהרחיב עגנון את הדברים בנוסחים המאוחרים. אם לומר באחת — כאן מזומן לנו ניסיון לחבר את המוסיקאלי עם הפלסטלי, להצמיח את ניגונו של רפאל מתוך האווירה המשפחה הקסומה של זה על זו, לעצב הלוך-נפש בעזרת מראה-עיניים, להצייר אורירה פשוטו כמשמעו, ועל הכל להשיג אותה דרנה מופלאה, שבה האמוציה המוסיקאלית, הקניטית, זו שניזונה מ"לכ כוער כאש", נשפכת אל תוך אמוציה סטאטית של "נועם ההתפעלות" האוצר את החוויה פנימה ומעמיד "מחול ללא קול ותנועה".

כעבור למעלה מ-40 שנה (כתשכ"ז) תיאר עגנון כך את פנים בית-הכנסת של הספרדים ב"פרץ": "מלובשים היו (האנשים בבית הכנסת של הספרדים) בגלים צבעוניים וראשם חבוש מצנפת מלופפת ואח תרכוש. האור המוצנע שכבית העמיק את אודם התרכובים ואת שטיח תכלת-המצנפת ואת גוון הבגדים ואת מראה פרוכת הארון ואת שטיח הספסלים ואת שטיחי הריצפה. מתוך עשישיות לבנת ומתוך עשישיות כחולות נחנו נרות השמן את אורם הצנוע. ואחדות שלמה איוחדת הכית ואת כליו ואת כל באי הכית. אף האוירים שפיניהם נחאחדו באחדות זו" (ההגשה שלי — "צ").

לא קשה להבחין שאחת היא "רוח-העין" בקטע שלפנינו וכצורך המזומן לנו ב"אגדת הסופר". גם ב"אגדת הסופר" בולט תפקיד האור המצטרף אל הצבע כדי לסמן בכירור את קווי-המתאר של כל חפץ וחפץ העומד לעצמו ועם זאת מתחבר אל כל הסוכב אותו ומעמיד יריעה שלמה ורצועה העומדת כסימן "אחדות האוירים".

ב"אגדת הסופר" ניתן להבחין כיצד מתוך המסכת שמעמיד משחק-האורות היורד מלמעלה ועולה מלמטה: "בית-מרשו של הרב מלא אור יקרות"; "ופל כלי-המאור מתנוצצים בזהר עליון"; "ופל הנרות (שבידי החינוקת) מאירים כוכבי לכת בחקל תפוחין קרישין", מתוך מסכת זו מסתגלים בכירור שלשה מעגלים של רוקדים, מעגל לפניו ומעגל, מעגל מעגל וצביונו. כבהירות וכמעשה פיתוחים דק ומרריק

פרק י" שב וחזור אל "וסיים את ספרו", כשהוא מבקש להקטין זכרים על דיוקים: עריין לא תמה כתיבת הספר, שכן עריין נותרו-חולות האותיות שהניח רפאל (כדרך סופר-ריסטם) "כדי לזכות את משה"א שלא זכה לקיים ועתה כתבו לכם את השירה הזאת", שיבוא ומלא אותן. ניתן לומר, שההשהיה בפתח פרק י" יוצאת לשני פנים: היא ממתנת את מהלך הסיפור השואף ומתקרב אל הפואנטה שבשיא, ועם זאת מטעימה הטעמת-ייתר את העובדה, ש"החזרה הזאת" היא עניין שבין רפאל ומרים בייחודם וכפרטיותם, עד שרפאל מרשה לעצמו אפילו לסטות ממנה רווח ומקובל עליו.

חשוב מאוד להדגיש, כי גם חריגה זו של רפאל מן המנהג באה בעקבות ההשתקפות באספקלריה המאירה. לאחר הסרת הסרין שריסה את המראה כסימן לאבלות, מפליג רפאל בעזרת ההשתקפות באספקלריה אל מעבר לאבלות ולאנינות — הוא מבקיע באמצעותה להתאחדות מחודשת עם מרים, עד שניתן לומר, כי האספקלריה שימשה בשעתו חיין מפורד (ראה סיום פרק ד'), הופכת מעתה שורשן ל"התקונת" של העגנות.

פרק י' מסתיים כמצב של התרגשות גדולה. הכתוב ממחיש התרגשות זו בעזרת השימוש ב"אבל": "פחאום עמד רפאל משתאה על אותו הניגון שיניגן לכבוד סיום הספר, לפי שהכיר שכבר שמע את הניגון. אבל לא ידע היכן שמע, אבל ידע בכירור שכבר שמע אותו, ועכשיו אפילו סוגר את פיו הניגון מנגן מאליו".

עגנון עושה כאן שימוש אסינרטי במילית "אבל", שמעצם טיבה משמשת אמצעי מחבר במבנה הסינרטי. שוב נכלמת ההתרגשות הנודלת כפתח פרק י"א. לאחר שפרק י" סיים בשאלה "היכן שמע את הניגון?", שרפאל משמיע על דרך הדיבור הסמוי, עובר פרק י"א לדיבור בגוף ראשון של המספר: " — — שפתי לא אכלא מלספר היכן שמע אותו — — — — — וכן משיג מעין ריחוק ואיפוק.

הפרטית של רפאל, שכתובתה נסתיימה זה עתה, למעמד יום שמתח-חורה של ימי הילדות, מעמד שבו נפגשו לראשונה רפאל ומרים ונתקשרו בקשר אהבת התורה ובקשר של אש. נקל להבחין, שכל פרשה חיה של בני-הזוג הריהו בבחינת המשכה הבלתי פוסק של מעמד שמתח-חורה. הדבר נתון אותותיו בפרק י"א, כשהפסקה הפותחת ב"עריין רפאל מקיף את הכימה — — — — — (קמ"ד 5), יוצאת אל